

„Haņfeidzi” 21.nodaļa „Ju Lao” 喻老

Salīdzinājumi ar Laodzi [mācību]¹.

“Dao de dzjin” 46.nodaļas skaidrojums

天下有道無急患則曰靜², 遽傳³不用, 故曰: “卻⁴走馬以糞。”

天下無道, 攻擊不休, 相守數年不已, 甲冑生蟣蝨, 鷲雀處帷幄, 而兵不歸, 故曰: “戎馬生於郊。”

Ja pasaulē ir *dao*, nav steigas un bēdu, tad ar katru dienu tā kļūst mierīgāka un ziņneši nav vajadzīgi. Tāpēc [Laodzi] teica: „Jāpārtrauc jāt ar zirgiem, lai mēs lotu [zemi]”.

Ja pasaulē nav *dao*, [tad] bez pārtraukuma uzbrūk, nemitīgi aizsargājas viens pret otru vairākus gadus, bruņās un bruņucepurēs parādās utis, bezdelīgas un zvirbuļi dzīvo teltīs un karaspēks neatgriežas mājās. Tāpēc [Laodzi] teica: „Kara zirgi dzīvo priekšpilsētās.”

翟人有獻豐狐、玄豹之皮於晉文公, 文公受客皮而嘆曰: “此以皮之美自為罪。⁵”

夫治國者以名號為罪, 徐偃王是也。以城與地為罪, 虞、虢是也。

故曰: “罪莫大於可欲。”

Kāds no *Di*⁶ [ciltīm] pasniedza lielas lapsas un melna leoparda kažokādu⁷ Džjiņ valsts valdniekam Veņ⁸. Veņ valdnieks pieņēma no apmeklētāja kažokādas un nopūšoties teica: „Lapsas un sniega leoparda kažokādu skaistuma dēļ pats izdaru noziegumu.”

Tie valsts vadītāji, kuri slavas dēļ izdarīja noziegumu, ir Jeņ valdnieks no Sju valsts⁹. Pilsētu un zemju dēļ noziegumu izdarīja Ju un Guo [valsts]¹⁰.

Tāpēc [Laodzi] teica: „Nav lielāka nozieguma par to, ko var iekārot.”

智伯兼范、中行而攻趙不已, 韓、魏反之, 軍敗晉陽, 身死高梁之東, 遂卒被分, 漆其首以為洩器, 故曰: “禍莫大於不知足。”

Džibo¹¹ pievienoja Faņ [un] Džunhan [dzimtas] un nepārtraukti uzbruka Džao [dzimtai]; Haņ un Vei [dzimtas] nodeva viņu. [Džibo] karaspēku sakāva [pie] Džjiņjan¹². Pats viņš mira Gaolian¹³ austrumos,

¹ Liao W.K. „Illustrations of Lao Tzu’s teachings.; A.Ivanovs „Примеры на афоризмы Лао-цзы.”

² Gu Guancji (顧廣圻) saka, ka ķīnzīme 曰 ir ķīnzīmes 日 vietā. [6, 115.lpp.]; 急患 nozīmē steidzamas darīšanas un bēdas. [2, 431.lpp.];

³ 遽傳 - 遽, 傳車 pasta kurjers, ziņnesis [2, 431.lpp.]; Ziņneši vai kurjera pasts izmantoja zirgus savām vajadzībām un, lai nodrošinātu ziņu ātru nodošanu, bija nepieciešams uzturēt ļoti daudz pasta punktus, kur varētu nomainīt zirgus.

⁴ 卻 - nozīmē atkāpties vai pārtraukt, izbeigt [5, 946.lpp.];

⁵ 此 nozīmē lapsa un sniega leopardi; 自為罪 - 構成自己的罪殃 padarīts mans noziegums. [5, 946.lpp.];

⁶ 翟 - di - ar šo nosaukumu apzīmēja ziemeļos dzīvojošas ciltis.

⁷ 豐狐玄豹之皮 - lielas lapsas un melna leoparda kažokādas. Liu Sjan (劉向) darbā Šuojuaņ (說苑 „Sarunu dārzis”) Dženli (政理) nodaļā „翟人有封狐、文豹之皮者...” - „Kādam cilvēkam no Di cilts bija lielas lapsas un plankumaina leoparda kažokādas...”; traktātā „Džuandzi” Šaņmu (山木) nodaļā ir „夫豐狐文豹...” - „Tās kuplās lapsas un plankumaini leopardi...”.

⁸ 晉文公 - Džjiņ Veņ gun - Džjiņ valsts valdnieks Veņ. „Pavasara rudens” periodā Džjiņ valsts valdnieks, vārdā Čun’er (重耳). Džjiņ valsts valdnieka Sjieņ (獻) dēls. Sjieņ valdnieks uzklausa skaistules apmelojumu, nogalināja mantinieku Šeņšen (申生), Čun’er glābās ar bēgšanu no dzimtās valsts. Kopumā trimdā pavadīja 19 gadus. No Cjiņ saņēma palīdzību, atgriezās dzimtenē un atguva troni, sakāva Ču valsti, pēc kā sekoja Huaņ valdnieks no Cji valsts un kļuva pirmais no vietvalžiem (hegemons).

⁹ 徐偃王 - Jaņ valdnieks no Sju valsts - Džou dinastijas Mu (穆) valdnieka valdīšanas laikā Sju valsts valdnieks. Haņ Feidzi „Pieci kaitēkļi” (五蠹) „Sju valsts valdnieks Jeņ dzīvoja austrumos no Haņ upes un viņam piederēja teritorija 500 li platībā, viņš valdīja, izmantojot cilvēciskumu un taisnīgumu, kamēr 36 valstis neatdeva savas teritorijas un to valdnieki neapmeklēja viņu. Džjiņ valsts valdnieks Veņ baidījās, ka valdnieks Jeņ var nodarīt pāri, sasauca armiju, iebruka Sju valstī un iznīcināja to.” (tulks. No autora Bakalaura darba „Haņ Feidzi uzskati par valsts pārvaldi”, 2008 - 35.lpp.).

¹⁰ 虞 - Ju valsts, kas pastāvēja Džou dinastijas laikā, Džou dinastijas valdnieka Tai (太) otram dēlam Judžun (虞仲) piešķirtā teritorija, atrodas mūsdienu Šansji provinces Pinlu (平陸) apriņķī. 虢 - Guo valsts, kas pastāvēja Džou dinastijas laikā, Džou dinastijas valdnieka Vu (武) jaunākajam brālim Guodžun (虢仲) piešķirtā teritorija. Sākotnēji atradās mūsdienu Šansji (陝西) provinces Baodzji (寶雞) apriņķī, bet tā tika divas reizes pārcelta uz citām vietām.

[viņa] īpašums tika sadalīts. Viņa galvaskausu nolakoja un padarīja par nakts podu. Tāpēc [Laodzi] teica: „Nav lielākas nelaimes, kā nezināt apmierinājumu.”¹⁴

虞君欲屈產之乘，與垂棘之璧，不聽宮之奇，故邦亡身死，故曰：“咎莫憯於欲得。”¹⁵
Ju [valsts] valdnieks vēlējās zirgu četrinieku no Cjučaņ¹⁶ un nefrītu no Čueidzji¹⁷. [Viņš] nepaklausīja Gun Džicji¹⁸ [teikto], tāpēc [viņa] valsts gāja bojā. Tāpēc [Laodzi] teica: „Nav smagāka nozieguma, kā vēlme iegūt.”

邦以存為常，霸王其可也。

身以生為常，富貴其可也。

不欲自害則邦不亡身不死，故曰：“知足之為足矣。”¹⁹

Lai valsts pastāvētu ilgi, tai vajadzīga hegemonija.

Lai indivīds dzīvotu ilgi, viņam vajadzīga bagātība un cieņa.²⁰

[Ja] nevēlas sev kaitēt, tad valsts neizzudīs un indivīds nenomirs. Tāpēc [Laodzi] teica: „[Kas] darbojas, zinot apmierinātību, ir [patiesi] apmierināts.”

„*Dao de dzjin*” 54.nodaļas skaidrojums

楚莊王既勝狩於河雍，歸而賞孫叔敖，孫叔敖請漢間之地，沙石之處。

楚邦之法，祿臣再世而收地，唯孫叔敖獨在。

此不以其邦²¹為收者，瘠也，故九世而祀不絕。

故曰：“善建不拔，善抱不脫，子孫以其祭祀世世不輟”²²，孫叔敖之謂也。

Ču valsts valdnieks Džuan pēc uzvaras medīja Hejunā²³, atgriezās un apbalvoja Sun Ši'ao²⁴; Sun Ši'ao palūdza [iedot] smilšainu un akmeņainu vietu Haņ upē.

[Pēc] Ču valsts likumiem ierēdņi baudīja labumus vēl nākamajā paaudzē, bet pēc tam zemi atsavināja. Tikai Sun Ši'ao vienīgajam [tā vēl] bija.

Tā netika no valsts atsavināta, jo bija neauglīga, tāpēc [varēja] deviņas paaudzes nepārtraukti veikt upurēšanu [senčiem].

¹¹ „Pavasara rudens” periodā Džibo (智伯) ar Faņ (范), Džunhan (中行), Džao (趙), Haņ (韓) un Vei (魏) bija sešas augstmaņu dzimtas, kas kopīgi pārvaldīja Dzjiņ valsti. Pēc tam, kad Dzjiņ valsts gāja bojā, šīs dzimtas atdalījās atsevišķās teritorijās. Džibo dzimta apvienojās ar Haņ un Vei dzimtu un uzbruka Džao Sjandzi pie Dzjiņjan (晉陽). Džao Sjandzi, savukārt, noslēdza vienošanos ar Haņ un Vei dzimtām, pēc kā Džibo dzimta bija izpostīta. Dzjiņjan (晉陽) atrodas mūsdienu Taijuaņ pilsētā, Šansji provincē.

¹² 晉陽 – Dzjiņjan – Mūsdienu Taijuan (太原) pilsēta, Šansji provincē. [3, 224.lpp.]

¹³ 高梁 – Gaolian – „Pavasara rudens” periodā Dzjiņ valsts teritorija. Mūsdienās atrodas Liņfeņ (臨汾) apriņķa ziemeļaustrumos, Šansji provincē.

¹⁴ „Dao de dzjin” 46.nodaļa.

¹⁵ „Dao de dzjin” 46.nodaļa.

¹⁶ 屈產 – Cjučaņ – vietas nosaukums, kur audzēja labākos zirgus, mūsdienās atrodas Šilou (石樓) apriņķī, Šansji provincē. [3, 225.lpp.]

¹⁷ 垂棘 – Čueidzji – vietas nosaukums, kur ražoja skaistāko jašmu. Precīza vieta nav zināma [3, 225.lpp.].

¹⁸ 宮之奇 – Gun Džicji – „Pavasara rudens” periodā Ju valsts augstākā ranga ierēdnis (大夫 daifu). Šis notikums izklāstīts zemāk tekstā, skat.84.lpp.

¹⁹ „Dao de dzjin” 46.nodaļā ir 知足之足常足矣. W.K.Liao tulko: ...”Who knows sufficiency's sufficiency is always sufficient.” [4, 208.lpp.]. A.Ivanovs tulko līdzīgi.; Chen Cijou atzīmē, ka Haņ Fei tekstam nav obligāti jābūt līdzīgam ar Lao Dzi tekstu. [2, 434.lpp.]

²⁰ Šīs divas rindas līdzīgas kā „Huai naņ dzi” Cjuanjaņsuņ (詮言訓) nodaļā: 故國以全為常，霸王其寄也；身以生為常，富貴其寄也。

²¹ Gu Guancji norāda, ka 邦 jālasa kā 封 [6, 116.lpp.]; Chen Cijou nepiekrīt. [2, 435.lpp.]

²² „Dao de dzjin” 54.nodaļa.

²³ 楚莊王 – Džuan valdnieks no Ču valsts. „Pavasara rudens” perioda Ču valsts valdnieka Mu (穆) dēls. Valdīšanas sākumā viņa izpriecām nebija robežu, vēlāk pēkšņi uzsāka valdīt. Septiņpadsmitajā valdīšanas gadā sakāva Dzjiņ valsti pie Bi (邲). Bi atrodas mūsdienu Džen (鄭) apriņķī, Henaņ provincē. Gao Jou (高誘) uzskata, ka Bi un Hejun ir viena un tā pati vieta. [3, 226.lpp.].

²⁴ 孫叔敖 – Sun Ši'ao – „Pavasara rudens” perioda laikā Ču valsts iedzīvotājs. Džuan valdnieka valdīšanas laikā kļuva par apriņķa pārvaldnieku. Kaujā pie Bi palīdzēja valdniekam sagraut Dzjiņ valsts karaspēku.

Tāpēc [Laodzi] teica: „Labi iedibināto neizraut, labi saglabāto neatņemt. Dēli un mazdēli nepārtraukti veic upurēšanu senčiem no paaudzes paaudzē”. Tas ir sakāms par Sun Ši’ao.

„Dao de dzjin” 26.nodaļas skaidrojums

制在己曰重，不離位曰靜²⁵。

重則能使輕，靜則能使躁²⁶。

故曰：“重為輕根，靜為躁君。故曰君子終日行不離輜重也。”²⁷

邦者，人君之輜重也。主父生傳其邦，此離其輜重者也。故雖有代、雲中之樂，超然²⁸已無趙矣。主父，萬乘之主，而以身輕於天下，無勢之謂輕，離位之謂躁，是以生幽而死。

故曰：“輕則失臣，躁則失君”，主父之謂也。

[Kas] patur sevī kontroli, [par to] saka smags, nepamet amatu, [tad] saka mierīgs.

Smags, tad var pārvaldīt vieglo; mierīgs, tad var pārvaldīt ātro.

Tāpēc [Laodzi] teica: „Smagums ir viegluma sakne (pamats), miers ir ātruma valdnieks.” Tāpēc [Laodzi] teica: „Cildens vīrs, visu dienu ceļojot, nepamet vezumu.”²⁹

Valsts ir valdnieku vezums. Džufu³⁰, būdams dzīvs, nodeva mantojumā savu valsti, [tas ir kā] pamest savu pajūgu. Kaut baudīja prieku Dai un Jundžun [apgabalos]³¹, [viņš] jau bija tālu un nepārvaldīja Džao [valsti].

Džufu bija desmit tūkstošu kara ratu īpašnieks, bet pats pārāk viegls pasaulei. [Kam] nav varas, to sauc par vieglu; [kas] atstāj amatu, to sauc par ātru. Tāpēc dzīves laikā [viņš] bija ieslodzīts cietumā un [tur] mira.

Tāpēc [Laodzi] teica: „[Ja] viegls, tad zaudē padotos, [ja] ātrs, tad zaudē impēriju”³². Tas ir sakāms par Džufu.

„Dao de dzjin” 36.nodaļas skaidrojums

勢重³³者，人君之淵也。

君人者勢重於人臣之間³⁴，失則不可復得也。

簡公失之於田成，晉公失之於六卿，而邦亡身死。

故曰：“魚不可脫於深淵。”

賞罰者，邦之利器也，在君則制臣，在臣則勝君。

君見賞，臣則損之以為德；君見罰，臣則益之以為威。

人君見賞而人臣用其勢，人君見罰而人臣乘其威。

故曰：“邦之利器不可以示人。”

[Spēcīga] vara ir valdnieka ūdenskrātuve.

Valdnieks, kura vara spēcīga padoto vidū, pazaudējot [to, vairs] nevar atgūt.

Valdnieks Dzjiņ zaudēja to Tieņ Čen(am)³⁵. Dzjiņ valsts valdošā dzimta³⁶ zaudēja to Sešiem augstmaņiem³⁷. Valstis gāja bojā, paši [viņi] nomira.

²⁵ 制 - 決斷; 制裁 – lemt, nolemt; sodīt, sankcija.; 重 - 威嚴 – bargs, valdonīgs, dižs, spēcīgs [3, 227.lpp.]; 重 - 威重 – stingrs, valdonīgs, autoritāte. [5, 951.lpp.]; Avotā [3, 5] 靜 vietā ir 輕.

²⁶ 王先謙曰重可御輕靜可鎮躁使之謂也 – Van Sjiņcjiņ saka: spēcīgs var pārvaldīt vieglo; mierīgs var savaldīt nesavaldīgu [6, 116.lpp.]. Čen Cjijou atsaucās uz Van Sjiņcjiņ [2, 436.lpp.]. W.K.Liao: „If heavy, he can control the light. If resting, he can subdue the moving.”. Avotā [5, 951.lpp.] norādīts, ka 使 ir 役使 – likt kalpot, izmantot, likt strādāt.

²⁷ „Dao de dzjin” 26.nodaļa.

²⁸ 超然 - 遠離的樣子 – tāls.

²⁹ 輜 - 衣車 – segtais pajūgs; 重 - 載重物車 – piekrauts pajūgs. W.K.Liao tulko: „Therefore the superior man in his daily work does not depart from gravity.”; A.Ivanovs tulko: „...почему благородный всю жизнь не отступает от важного и покоя.”

³⁰ 主父 – Džufu – Vulin (武靈) valdnieks no Džao valsts.

³¹ Dai (代) un Jundžun (雲中) ir vietu nosaukumi Džao valstī („Karojošo valstu” periodā). Dai atradās Ju (蔚) apriņķī Čaha’er (察哈爾) provincē (mūsdienu Iekšējās Mongolijas provincē). Jundžun ietvēra sevī vairākas teritorijas mūsdienu Šansji provincē

³² “Dao de dzjin” 26.nodaļa

³³ 勢重 – 權勢 – vara [5, 952.lpp.];

³⁴ Čen Cjijou norāda, ka 間 nozīmē 間 – vidū, starpā. [2, 437.lpp.];

Tāpēc [Laodzi] teica: „Zivi nedrīkst atraut no ūdenskrātuves.”³⁸

Apbalvojumi un sodi ir valsts lieliskie darbarīki. Ja valdnieka [rokās], tad kontrolē padotos. Ja padoto [rokās], tad uzvar (gāž) valdnieku.

[Kad] valdnieks parāda apbalvojumu, tad padotie samazina to, lai padarītu [to par savu] tikumu³⁹; [Kad] valdnieks parāda sodu, tad padotie palielina to, lai padarītu [to par savu] varenību.

Valdnieks parāda apbalvojumu un padotie izmanto viņa varu. Valdnieks uzrāda sodu un padotie izmanto viņa varenību.

Tāpēc [Laodzi] teica: „Valsts lieliskos darbarīkus nedrīkst rādīt cilvēkiem.”⁴⁰

越王入宦於吳，而觀之伐齊以弊吳。

吳兵既勝齊人於艾陵，張之於江、濟，強之於黃池，故可制於五湖。

故曰：“將欲翕之，必固張之；將欲弱之，必固強之。”

晉獻公將欲襲虞，遺之以璧馬；知伯將襲仇由，遺之以廣車。

故曰：“將欲取之，必固與之。”

起事於無形，而要大功於天下，是謂微明。

處小弱而重自卑謂損弱勝強也。

Jue [valsts] valdnieks⁴¹ atnāca kalpot Vu valstī un mudināja iet karā pret Cji valsti, lai kaitētu Vu valstij.

Vu karaspēks uzvarēja Cji iedzīvotājus pie Ai'lin⁴², izklīdināja viņus pa Dzjan un Džji [upju krastiem]⁴³, pārspēja tos pie Huanči⁴⁴, tāpēc varēja pakļaut pie Vuhu⁴⁵ [ezera].

Tāpēc [Laodzi] teica: „Ja vēlies kaut ko saspiest, noteikti sākotnēji jāizplēš to. Ja vēlies kaut ko vājināt, noteikti jāstiprina to.”

Sjieņ valdnieks no Džjiņ valsts vēlējās iekarot Ju [apgabalu], apdāvināja to ar jašmu un zirgiem. Džibo⁴⁶ vēlējās ieņemt Čouju [valsti]⁴⁷, apdāvināja to ar kara ratiem.

Tāpēc [Laodzi] teica: „Ja vēlies kaut ko iegūt, noteikti pirms tam [kaut ko] jādod.”

Sākot darbu, kad [vēl] nav formas un [jau] grib lielus panākumus pasaulē, to dēvē par „mazo apskaidrību”. Esot mazam un vājam, turklāt uzsvērt savu peticību, [to] dēvē par „vājā uzvaru pār spēcīgo”⁴⁸.

³⁵ 簡公 – valdnieks Dzjieņ – Cji (齊) valsts valdnieks. 田成 – Tieņ Čen – ir Tieņ Čan (田常). Tieņ Čan bija viens no mantojamo vietvalžu dzimtu pārstāvis Cji valstī. Tieņ Čan sencis bija no Čeņ valsts, kurš atrada patvērumu Cji valstī un kļuva par šīs valsts augstāko amatpersonu, izmainot savu uzvārdu uz Tieņ.

³⁶ 晉公 – 晉國的公室 – Dzjiņ valsts valdošā ģimene. [3, 227.lpp.; 2, 437.lpp.]

³⁷ *Sešiem augstmaņiem* 六卿 – Čuncju perioda laikā Džjiņ valstī bija sešas mantojamas vietvalžu dzimtas: Dži 智; Faņ 范; Džunhan 中行; Haņ 韓; Džao 趙 un Vei 魏. [3, 227.lpp.; 5, 953.lpp.]

³⁸ „Dao de dzjin” 36.nodaļa.

³⁹ 損之以為德 – 是把君主所要獎的減少一些，獎給自己要獎的人，作為自己的恩惠. Frāze „損之以為德” nozīmē, ka valdnieka pasniegtā apbalvojuma daudzums tiek samazināts, lai apbalvojumu pasniegta sev tīkamiem cilvēkiem, līdz ar to veicot personīgu labumu. [5, 953.lpp.]; Avotā [3, 228.lpp.] ir līdzīgs paskaidrojums. Līdz ar to teikumu var interpretēt ja valdnieks apbalvo padoto, tad padotais cenšas atstāt sev daļu no tā, lai varētu atlikušo daļu pasniegt saviem piekritējiem, lai parādītu savu labvēlīgumu.

⁴⁰ Dao de dzjin 36.nodaļa.

⁴¹ 越王 – Jue valsts valdnieks – „Pavasara rudens” perioda beigās Jue valsts valdnieks Goudzjieņ (句踐).

⁴² 艾陵 – Ai'lin – „Pavasara rudens” perioda laikā bija Cji valsts teritorija. Mūsdienās atrodas Dzjavu (莢蕪) apriņķa ziemeļaustrumos, Šaņdun provincē.

⁴³ 江 – Dzjan – ir Čandzjan (Jandze) upe; 濟 – Džji – ir Džji upe (濟水); Iztekas vieta Vanši kalnā (王室山) Džjiueņ (齊源) apriņķī, Šaņdun provincē.

⁴⁴ 黃池 – Huanči – vietas nosaukums „Pavasara rudens” perioda laikā. Mūsdienās atrodas Fencjiu (封丘) apriņķa dienvidaustrumos, Henaņ provincē.

⁴⁵ 五湖 – Vuhu – Taihu (太湖) ezera cits nosaukums. Atrodas Dzjansu (江苏) provinces dienvidos.

⁴⁶ 知伯 – Džibo ir tas pats Džibo (智伯). [3, 229.lpp.]

⁴⁷ 仇由 – Čoujou – valsts nosaukums „Pavasara rudens” perioda laikā, arī pazīstama kā Čoujou (仇猶) un Čoujou (仇繇). Atradās mūsdienu Men (孟) apriņķa ziemeļaustrumos, Saņsi provincē. [3, 229.lpp.]

⁴⁸ Gu Guantsji (顧廣圻) saka, ka jābūt 而重自卑損之謂弱勝強也 [6, 117.lpp.; 2, 440.lpp.]; W.K.Liao tulko: „To be small and weak but willing to keep humble, is the way „the weak conquer the strong.”; A.Ivanovs: „Будучи незначительным и слабым, придавать значение своему унижению – это, приносить вред слабому, побеждать сильного.”; Dao de dzjin 36.nodaļa.;

„Dao de dzjin” 63.nodaļas skaidrojums

有形之類，大必起於小；行久之物，族必起於少。

故曰：天下之難事必作於易，天下之大事必作⁴⁹於細。

是以欲制物者於其細也，故曰：“圖難於其易也，為大於其細也。”

千丈之隄以螻蟻之穴潰，百尺之室以突隙之煙焚⁵⁰。

故曰白圭之行隄⁵¹也塞其穴，丈人之慎火也塗其隙。

是以白圭無水難，丈人無火患。

此皆慎易以避難，敬⁵²細以遠大者也。

[Viss, kam] ir forma, lielais noteikti cēlies no mazā. Ilgi pastāvoša lieta (parādība), vairākums noteikti cēlies no mazākuma.⁵³

Tāpēc [Laodzi] teica: „Pasaules grūtākās lietas noteikti veidojas no vienkāršām, pasaules lielās lietas noteikti veidojās no sīkumiem.”⁵⁴

Tāpēc tam, kurš vēlas pārvaldīt lietas ir [jāsāk] no to sīkumiem. Tāpēc [Laodzi] teica: „Plānot grūtas [lietas], iesāk no vienkāršām, darīt lielas [lietas], iesāk no sīkumiem.”

Tūkstoš džan⁵⁵ garš dambis sabruks zemes vēžu un skudru alu dēļ, simts čī⁵⁶ nams nodegs dumvadu plaisu uguns dēļ.

Tāpēc Baigui⁵⁷, pārbaudot dambi, aizspundēja tā caurumus. Vecs vīrs pasargājās no uguns, aizsmērējot dūmvada plaisu.

Līdz ar to Baigui nebija plūdu un vecajam vīram nebija ugunsgrēka.

Tie visi [bija piemēri par] piesardzību vienkāršās [lietās], lai izvairītos no grūtām [lietām], [un par] piesardzību maznozīmīgajās [lietās], lai attālinātu nopietnās [lietas].

扁鵲見蔡桓公，立有間，扁鵲曰：“君有疾在腠理，不治將恐深。”桓侯曰：“寡人無。”

扁鵲出，桓侯曰：“醫之好治不病以為功。”

居十日，扁鵲復見曰：“君之病在肌膚，不治將益深。”桓侯不應。扁鵲出，桓侯又不悅。

居十日，扁鵲復見曰：“君之病在腸胃，不治將益深。”桓侯又不應。扁鵲出，桓侯又不悅。

居十日，扁鵲望桓侯而還走。

桓侯故使人問之，扁鵲曰：“疾在腠理，湯熨之所及也；在肌膚，鍼石之所及也；在腸胃，火齊之所及也；在骨髓，司命之所屬，無奈何也。今在骨髓，臣是以無請也。”

居五日，桓公體痛，使人索扁鵲，已逃秦矣，桓侯遂死。

故良醫之治病也，攻之於腠理，此皆爭之於小者也。夫事之禍福亦有腠理之地，故曰：“聖人蚤從事焉。”

Bieņcjue⁵⁸ atnāca pie Cji valsts valdnieka Huan⁵⁹, pastāvēja kādu brīdi un teica: „Valdniekam ir ādas slimība, neārstēsiet – [slimība] padziļināsies.” Huan vietvaldis atbildēja: „Es neesmu [slims].”⁶⁰

⁴⁹ 作 – 是起，產生 – cēlas, veidojas [3, 231.lpp.]

⁵⁰ 突 – 煙囪- dūmvads [3, 231.lpp.]; Van Jiņdzi norāda, ka no dūmiem (煙) istaba nevar nodegt. 煙 vietā jābūt 燻 [6, 118.lpp.];

⁵¹ 行隄 - 巡視隄防 – pārbaudīt dambi [3, 231.lpp.]

⁵² 敬 - 慎重的意思 – piesardzības nozīme [3, 231.lpp.; 2, 442.lpp.]

⁵³ 行久 – 歷時久遠 – ilgst mūžīgi [3, 231.lpp.]; 行久 – 歷時悠久 – ilgst ilgu laiku [5, 957.lpp.]; Van Sjieņšen norāda, ka 族 ir 衆 – vairākums, masas. [6, 117.lpp.]

⁵⁴ Dao de dzjin 63.nodaļa.

⁵⁵ 1 džan = 3,33m

⁵⁶ čī = 0,33cm

⁵⁷ 白圭 – Baigui – „Karojošo valstu” periodā Vei (魏) valsts iedzīvotājs, kļuva par ministru. Viņš atbildēja par valsts ūdeņu sistēmu un plūdu novēršanu. [5, 957.lpp.]

⁵⁸ 扁鵲 – Bieņcjue – „Karojošo valstu” perioda laikā slavens ārsts. Sima Cjieņ „Vēstures pierakstos” „Bieņcjuecaņ gun liedžuan” (扁鵲倉公列傳) nodaļā ir Bieņcjue biogrāfija.

⁵⁹ Gu Guancji norāda, ka „Vēstures pierakstos Bieņcjue biogrāfijā un Liu Sjan (劉向) darbā „Sjijņju” ir 齊桓公 nevis 蔡桓公 [6, 118.lpp.]. W.K.Liao atsaucās uz avotu [6]. Avots [7;5] norāda uz šādu interpretāciju. Avotā [3, 231.lpp.] izlaista ķīnīmei 蔡, norādot, ka 桓公 ir Dzjiņ valsts valdnieks.

⁶⁰ Van Sjieņšen, atsaucoties uz „Sjijņju” (新序) un „Vēstures pierakstiem” norāda, ka pēc 無 jābūt ķīnīmei 疾 – slimība, slims. [6, 118.lpp.]; Čen Cjijou norāda, ka pēc 無 nav obligāti jābūt 疾. [2, 443.lpp.]; Avotos [3;5; 6] oriģinālā tekstā jau iekļauts 疾.

Bieņcjue aizgāja, vietvaldis Huaņ teica: „Alkatīgi ārsti ārstē veselus [cilvēkus] nopelnu dēļ.”⁶¹”

Pagāja desmit dienas, Bieņcjue atkal apskatīja un teica: „Valdnieka slimība ir [izplatījusies] muskuļos un ādā. [Ja] neārstēsiet, tad [slimība] vēl padziļināsies.” Vietvaldis Huaņ neatbildēja. Bieņcjue aizgāja, vietvaldis Huaņ atkal nebija priecīgs.

Pagāja desmit dienas, Bieņcjue atkal apskatīja un teica: „Valdnieka slimība ir zarnās un kuņģī. [Ja] neārstēsiet, tad [slimība] vēl padziļināsies.” Vietvaldis Huaņ neatbildēja. Bieņcjue aizgāja, vietvaldis Huaņ atkal nebija priecīgs.

Pagāja desmit dienas, Bieņcjue paskatījās uz vietvaldi Huaņ pagriezās un aizgāja.

Vietvaldis Huaņ tāpēc nosūtīja kādu pajautāt viņam, Bieņcjue teica: „Ādas slimību var izārstēt ar kompresēm; muskuļos un ādā var izārstēt ar akupunktūru; zarnās un kuņģī var izārstēt ar karstiem novārījumiem; kaulu smadzenēs, [tas jau ir] Simin⁶² pārziņā un neko nevar izdarīt. Tagad [slimība ir valdnieka] kaulu smadzenēs, tāpēc mani vairs nelūdziet.”

Pagāja piecas dienas, Huaņ valdnieka ķermenī [radās] sāpes [un viņš] nosūtīja kādu cilvēku uzmeklēt Bieņcjue. [Bet viņš] jau bija aizbēdzis uz Cjiņ valsti, tad vietvaldis Huaņ nomira.

Tāpēc labs ārsts, ārstējot slimību, cīnās ar to uz ādas. Tas viss ir cīņa ar [slimību], kamēr tā vēl maza. Visu lietu nelaimēm un laimēm arī ir savas ādas virsmas, tāpēc gudrais agri sāk nodarboties ar to.⁶³

„Dao de dzjin” 64.nodaļas skaidrojums

昔晉公子重耳出亡過鄭，鄭君不禮，叔瞻諫曰：“此賢公子也，君厚待之，可以積德。”

鄭君不聽。叔瞻又諫曰：“不厚待之，不若殺之，無令有後患。”鄭君又不聽。

及公子返晉邦，舉兵伐鄭，大破之，取八城焉。

晉獻公以垂棘之璧假道於虞而伐虢，大夫宮之奇諫曰：“不可。虢亡而齒寒，虞、虢相救，非相德也。今日晉滅虢，明日虞必隨之亡。”

虞君不聽，受其璧而假之道。晉已取虢，還，反滅虞。

此二臣者皆爭於媵理者也，而二君不用也。

然則叔瞻、宮之奇亦虞、鄭之扁鵲也，而二君不聽，故鄭以破，虞以亡。

故曰：“其安易持也，其未兆易謀也。”

Senos laikos Dzjiņ [valsts] valdnieka dēls Čun'er, bēgot, šķērsoja Džen valsti, Džen valdnieks neizrādīja pieklājību, Šudžaņ⁶⁴ aizrādoši teica: „Viņš ir cienījams valdnieka dēls, [ja Jūs,] valdniek, ar cieņu pieņemsiet viņu, [tad] varēsiet izdarīt „labu darbu (de 德)”.”

Džeņ valdnieks neuzklausīja. Šudžaņ atkal aizrādoši teica: „[Ja] necienīgi pieņemsiet viņu, [tad] labāk nogaliniet viņu, [lai] neizraisītu ļaunas sekas.” Džen valdnieks atkal neuzklausīja.

Kad valdnieka dēls [Čun'er] atgriezās Dzjiņ valstī, [viņš] sacēla armiju un devās karā pret Džen valsti, sagrava to un ieguva tajā astoņas pilsētas.

Dzjiņ valsts valdnieks Sjieņ Čueidzi nefrītu izmantoja [kā] ceļa [nodokli], šķērsojot Ju valsti, un iekaroja Guo valsti. Augstmanis Gun Džicji aizrādoši teica: „Tā nevar darīt. [Ja] lūpas iet bojā, tad zobiem auksti. Ju un Guo valstij jāglābj vienai otru, un tā nebūs [tikai] abpusējas tikumības izrādīšana. [Ja] šodien Dzjiņ valsts iznīcinās Guo, [tad] rīt Ju noteikti ies bojā.”

Ju valdnieks neuzklausīja, saņēma savu jašmu un aizdeva ceļu [Dzjiņ karaspēkam]. [Kad] Dzjiņ jau bija iekarojusi Guo, atpakaļceļā [tā] iznīcināja Ju.

Šie abi padotie cīnījās ar to [slimību], kas bija uz ādas, bet abi valdnieki nepielietoja [viņu ieteikumus].

Šajā gadījumā Šudžaņ un Gun Džicji ir Ju un Džeņ valstu Bieņcjue, bet abi valdnieki neuzklausīja [viņus], tādēļ Džen valsti sagrava un Ju valsts gāja bojā.

Tāpēc [Laodzi] teica: „Miera stāvokli viegli uzturēt, vēl nepiepildījušos pareģojumu viegli izplānot.”⁶⁵”

⁶¹ „Vēstures pierakstos” (史記) un „Sjiņsju” (新序) Dzaši'er(雜事二) nodaļā rakstīts “醫之好利，欲治不病以為功”。 „Alkatīgie ārsti vēlas ārstēt neslimus cilvēkus nopelnu dēļ.” [3, 231.lpp.; 2, 443.lpp.]

⁶² Simin 司命 – 1) divu zvaigžņu zvaigznājs, kas atrodas ūdensvīra zvaigznājā. Pēc astroloģiskā priekšstata tā ietekmē cilvēka ilgmūžību; 2) dzīvības un nāves pārzinis, valdnieks.

⁶³ Čeņ Cjiou norāda, ka ķīnīzme 曰 ir lieka. Minētais piemērs par Bieņcjue sastopams Liu Sjan (劉向) darbā „Sjiņsju”, kurš ir līdzīgs ar *Haņ Feidzi*.

⁶⁴ 叔瞻 – Šudžaņ – „Pavasara rudens” periodā bija Džen valsts augstākā amatpersona. „Vēstures pierakstos” un „Zuo džuan Pavasara rudens hronikā” 叔瞻 ir 叔詹.

„Dao de dzjin” 52.nodaļas skaidrojums

昔者紂為象箸而箕子怖。

以為象箸必不加於土鍬，必將犀玉之杯。象箸玉杯必不羹菽藿，則必旄象豹胎。

旄象豹胎必不衣短褐而食於茅屋之下，則錦衣九重，廣室高臺。

吾畏其卒，故怖其始。

居五年，紂為肉圃，設炮烙，登糟丘，臨酒池，紂遂以亡。故箕子見象箸以知天下之禍，故曰：“見小曰明。”

Senos laikos [Šan dinastijas valdnieks] Džou⁶⁶ izgatavoja irbulišus no ziloņkaula un Dzjidzi⁶⁷ nobijās.

[Viņš] sprieda, ka ziloņkaula irbulišus nekādā ziņā nelietos ar māla traukiem, bet gan ar degunradža raga un jašmas kausiem. Ziloņkaula irbulišus un jašmas kausus nekādā ziņā nelietos pupiņu zupai, bet gan jaka, ziloņa un leoparda embrijiem.

[Kas ēdīs] jaka, ziloņa un leoparda embriju, neģērbsies īsā un raupja auduma drānās un neēdīs niedru mājiņā, bet [ģērbsies] deviņu kārtu smalkās drēbēs [un ieturēs maltīti] plašās zālēs un augstās terasēs.

Es baidos no tā beigām, tāpēc arī baidos no tā sākuma.

Pagāja pieci gadi, Džou uzcēla gaļas dārzu⁶⁸, noteica sadedzināšanas un apzīmogošanas [sodus], kāpa augšā uz brāgas paugura un skatījās uz vīna ezeru. Tādēļ Džou valdnieku piemeklēja nāve. Šī iemesla dēļ Dzjidzi, ieraugot ziloņkaula irbulišus, jau zināja pasaules briesmas. Tāpēc [Laodzi] teica: „[Kurš] redz sīkumus, [to] sauc par apgaismotu.”⁶⁹

句踐入宦於吳，身執干戈為吳王洗馬，故能殺夫差於姑蘇。

文王見詈於王門，顏色不變，而武王擒紂於牧野。故曰：“守柔曰強。”

越王之霸也不病宦，武王之王也不病詈。

故曰：“聖人之不病也，以其不病，是以無病也。”

[Jue valsts] valdnieks Gou Dzjieņ⁷⁰ kļuva par kalpu Vu valstī, viņš satvēra šķēpu un vairogu un kļuva par Vu valsts valdnieka vēstnesi, tāpēc varēja nogalināt [Vu valsts valdnieku] Fu Ča⁷¹ pie Gusu [kalna]⁷².

[Kad Džou valsts] valdnieks Veņ⁷³ tika pazemots pie [Šaņ dinastijas valdnieka Džou pils] Jašmas vārtiem⁷⁴, [viņa] sejas krāsa neizmainījās, bet [vēlāk Veņ valdnieka dēls] Vu valdnieks sagūstīja [valdnieku] Džou pie Muje.⁷⁵ Tāpēc [Laodzi] teica: „[Kas] saglabā maigumu, to sauc par spēcīgu.”⁷⁶

Jue valsts valdnieks bija hegmons, [bet nebija] slim ar kalpošanu, Vu valdnieks [no Džou valsts] bija valdnieks, [viņš nebija] slim ar pazemojumu.⁷⁷

Tāpēc [Laodzi] teica: „Gudrais nav slim, savas neslimšanas dēļ, tāpēc [viņam] nav slimību.”⁷⁸

⁶⁵ Dao de dzjin 64.nodaļa.

⁶⁶ 紂 – Džou – Šan dinastijas pēdējais valdnieks, kurš bija ļoti despotisks, kā arī nodevās uzdzīvei.

⁶⁷ 箕子 – Dzjidzi – valdnieka Džou tēvocis, kura lēņu zeme atradās 箕 Dzji apgabalā. 子 ir mantojama ranga nosaukums, kas līdzinās vikontam. [3, 234.lpp.; 5, 962.lpp.]

⁶⁸ 肉圃 – 肉林 – gaļas mežs. [3;5] Ķīniešu skaidrojošā vārdnīcā ir izteiciens 酒池肉林 „vīna ezers” un „gaļas mežs” apzīmē izšķērdību, tieksmi labi paēst. [44, 2912].

⁶⁹ „Dao de dzjin” 52.nodaļa.

⁷⁰ Avotā [3, 234.lpp.] norādīts, ka 句 lasāms kā gou; Gou Dzjieņ bija Jue (越) valsts valdnieks. Vu valsts sagrāva Jue valsti. [5, 964.lpp.]

⁷¹ 夫差 Fu Ča ir Vu valsts valdnieks. Pie kura Guo Dzjieņ atnāca kalpot.

⁷² 姑蘇 Gusu ir kalna nosaukums, mūsdienās atrodas Wu apriņķa dienvidrietumos, Dzjansu provincē [3, 234.lpp.].

⁷³ Vēn valdnieks ir Džou valsts valdnieks un Vu (武) valdnieka tēvs [3, 234.lpp.].

⁷⁴ Ķīnīmes 王 vietā jābūt 玉 – jašma. [6, 120.lpp.; 3, 234.lpp.] Jašmas vārti – Šaņ dinastijas Džou valdnieka pils vārti, kas bija taisīti no jašmas.

⁷⁵ 牧野 – Muje – nosaukuma vieta, mūsdienās atrodas Cji apriņķa dienvidos, Henaņ provincē. 紂 – Džou ir Šan dinastijas pēdējais valdnieks. [3, 234.lpp.]

⁷⁶ „Dao de dzjin” 52.nodaļa.

⁷⁷ Avotā [5, 964.lpp.] norādīts, ka ķīnīme 病 abos gadījumos nozīmē kauns, apkaunots; 不病宦 – 不以做人僕隸為恥 – cilvēks, pataisītais par kalpu, nejuta kaunu [3, 235.lpp.];

⁷⁸ Dao de dzjin 71. nodaļa. 聖人不病，以其病病，是以不病; Avotā [5, 964.lpp.] norādīts, ka 1. un 3. 病 ir lietvārdi un nozīmē kauns; 2. 病 ir darbības vārds, kas nozīmē just apkaunojumu; Var tulkot kā: „Gudrajam nav kauna, jo nejuta kaunu, tāpēc viņam nav kauns.”

„Dao de dzjin” 64.nodaļas skaidrojums

宋之鄙人得璞玉而獻之子罕，子罕不受，鄙人曰：“此寶也，宜為君子器，不宜為細人用。”
子罕曰：“爾以玉為寶，我以不受子玉為寶。”是鄙人欲玉，而子罕不欲玉。

故曰：“欲不欲，而不貴難得之貨。”

Kāds zemas kārtas cilvēks no Sun valsts atrada jašmas akmeni un pasniedza to Dzi Haņ⁷⁹, Dzi Haņ nepieņēma [dāvinājumu], zemās kārtas cilvēks teica: „Šīs dārgums ir noderīgs cēla vīra (darba) rīks, [bet] nav noderīgsniecīga cilvēka izmantošanai.”

Dzi Haņ atbildēja: „Tu uzskati jašmu par dārgumu, es uzskatu par dārgumu nepieņemt tavu jašmu.” Tas nozīmē, ka zemas kārtas cilvēks iekāroja jašmu, bet Dzi Haņ neiekāroja jašmu.

Tāpēc [Laodzi] teica: „Vēlēties neiekārot un nevērtēt augstu grūti iegūstamās lietas.”⁸⁰

王壽負書而行，見徐馮於周塗，馮曰：“事者，為也。為生於時，知⁸¹者無常事。書者，言也。言生於知，知⁸²者不藏書。今子何獨負之而行？”於是王壽因焚其書而擗之。

故知者不以言談教，而慧者不以藏書篋⁸³。

此世之所過也，而王壽復之⁸⁴，是學不學也。

故曰：“學不學，復歸眾人之所過也。”

Van Šou ceļoja, ņemot līdz grāmatas. [Viņš] satika Sju Fen uz Džou valsts ceļā⁸⁵; Fen teica: „Darbs ir rīcība. Rīcība rodas laikā, kurš [to] zina, tam nav pastāvīga darba. Grāmatā ir izteicieni. Izteicieni rodas no zināšanām, kas [to] zina, nekrāj grāmatas. Tad kāpēc tikai tu nēsā tās līdz ceļojot?” Šī iemesla dēļ Van Šou sadedzināja savas grāmatas un tās [ugunī] dejoja [pa gaisu]⁸⁶.

Tāpēc zinošais, stāstot par mācību neizmanto izteicienus, bet gudrais nekrāj grāmatu kastes.

To, ko dzīvē bija palaidis garām, Van Šou pie tā atkal atgriezās, proti, [viņš] mācījās nemācīties.

Tāpēc [Laodzi] teica: „Mācīties nemācīties ir atgriezties pie visa tā, ko lielākā daļa cilvēku palaiduši garām.”⁸⁷

夫物有常容，因乘以導之，因隨物之容。

故靜則建乎德，動則順乎道。

宋人有為其君以象為楮葉者，三年而成。

豐殺莖柯，毫芒繁澤，亂之楮葉之中而不可別也。

此人遂以功食祿於宋邦。

列子聞之曰：“使天地三年而成一葉，則物之有葉者寡矣。”

故不乘天地之資，而載一人之身；不隨道理之數，而學一人之智；此皆一葉之行也。

⁷⁹ Van Sjieņšēn norāda, ka „Čuņcju zuodzuaņ” „Sjangun šivu nieņ” nodaļā un *Haņ Feidzi* „Erbin” (二柄) nodaļā ir sastopams Dzi Haņ (子罕), bet tas ir cits. [6, 121.lpp.]; Čen Cjijou norāda [2, 449.lpp.], ka šo Dzi Haņ var sastapt traktātā „Huai naņ dzi” *Dzjinšēnsjuņ* (精神訓) nodaļā; „Vēstures pierakstos”; „Sjiņsju” „Dzjieši (節士)” nodaļā un „Ljuši čuņcju, „Jibao” (異寶) nodaļā; Dzi Haņ – „Pavasara rudens” periodā Sun valsts talantīgais ierēdnis, kurš ieņēma Sičen (司城) amatu, jeb padomnieks sabiedriskos darbos.

⁸⁰ „Dao de dzjin” 64.nodaļa, 聖人欲不欲，不貴難得之貨;

⁸¹ Van Sjieņšēn [6, 121.lpp.] norāda, ka 知 vietā jābūt 時. Avotos [3, 235.lpp.; 5, 965.lpp.] oriģināla teksts jau ir izmainīts uz 時; Čen Cjijou norāda, ka pēc 知 jāseko 時. 知時者權時而應變也 – Zināt laiku tas ir laiks īslaicīgs un pielāgoties izmaiņām. [2, 450.lpp.]

⁸² Van Sjieņšēn [6, 121.lpp.] norāda, ka 知 vietā jābūt 言. Avotos [3, 235.lpp.; 5, 965.lpp.] oriģināla teksts jau ir izmainīts uz 言; Čen Cjijou norāda, ka pēc 知 jāseko 言. 知時者權時而應變也 – Zināt laiku tas ir īslaicīgs un pielāgoties izmaiņām. [2, 450.lpp.]

⁸³ Avotos [3 236.lpp.; 5, 965.lpp.] 篋 vietā ir 學.

⁸⁴ Van Sjieņšēn norāda, ka 復之 nozīmē atgriezties pie pirmavota. [6, 121.lpp.]

⁸⁵ Čen Cjijou norāda, ka 塗 mūsdienās nozīmē ceļu. [2, 449.lpp.]; Avotā [7, 228.lpp.] norādīts, ka 塗 ir Zhou valsts ceļš; [4, 219.lpp.] W.K.Liao atsaucās uz Van Sjieņšēn, ka 塗 ir kļūda un jābūt 徐. Līdz ar to tulko kā tas ir rakstīts darbā *Huai naņ dzi* (淮南子) „Dao jin sjun” nodaļā (道應訓): „...見徐馮于周，徐馮曰：...”. Šāda pozīcija ir vērojama avotos [3,235.lpp.; 5, 965.lpp.] kur jau izlabots „Haņ Feidzi” oriģināla teksts pēc „Huai naņ dzi” parauga.;

⁸⁶ Van Sjieņšēn [6, 121.lpp.] norāda, ka 自喜焚其書故舞之也. Čen Cjijou [2, 450.lpp.] uzskata, ka tas nav pareizi. 舞, 謂將着火之書策飛舞於空中. –degošās grāmatas lidoja un virpuļoja pa gaisu.

⁸⁷ Dao de dzjin 64.nodaļa.

故冬耕之稼，后稷不能羨也；豐年大禾，臧獲不能惡也。

以一人力，則后稷不足；隨自然，則臧獲有餘。

故曰：“恃萬物之自然而不敢為也。”

Lietām ir pastāvīgs izskats, tāpēc to izmanto kā norādi un seko lietu izskatam.

Tādēļ miera stāvoklī balstās uz de (德), kustībā – pakļaujas dao (道).

Kāds cilvēks no Sun valsts savam valdniekam iztaisnāja „papīra koka”⁸⁸ lapu no zilonķaula, [ko viņš] pabeidza trīs gados.

Resni un tievi kāti un zari, sīkas spilvītes, jūklis un mirdzums, sajaucot to ar „papīra koka” lapām, nevarēs atšķirt.

Pateicoties meistarībai šis cilvēks turpmāk saņēma uzturu un algu no Sun valsts.

Liedzi⁸⁹ izdzirdēja to un teica: „Ja debesis un zeme trīs gadu laikā izveidotu vienu lapu, tad augu ar lapām būtu ļoti maz.”

Tāpēc, neizmantojot debess un zemes dotumus, uzlikt pienākumus vienam cilvēkam; nesekojo patiesības principa daudzveidībai, mācīties viena cilvēka zināšanas; tas viss ir kā rīcība ar vienu lapu [ko veidoja trijos gados].

[Ja] ziemā ar vai sēj, [tad pat] Hou Dzji⁹⁰ nevar apskaust. [Ja] ražīgā gadā lieli graudi, [tad pat] vergi un kalpi nevar kaitēt.

Izmantojot viena cilvēka spēku, [pat ar gudro] Hou Dzji nepietiks. Sekojot dabas ritmam, [pat] vergiem un kalpiem būs pārpilnība.

Tāpēc [Laodzi] teica: „Balstieties uz visu lietu dabiskumu un neuzdrīkstieties rīkoties.”⁹¹

„Dao de dzjin” 47.nodaļas skaidrojums

空竅者，神明之戶牖也。

耳目竭於聲色，精神竭於外貌，故中無主。

中無主則禍福雖如丘山無從識之，故曰：“不出於戶，可以知天下；不闕於牖，可以知天道。”

此言神明之不離其實⁹²也。

Caurumi un atveres ir gara skaidrības durvis un logi.

Skaņa un krāsas novārdzina ausis un acis, ārējais izskats novārdzina dzīves enerģiju, tāpēc iekšā nav saimnieka.

[Ja] iekšā nav saimnieka, tad, kaut arī bēdas un prieki līdzinās pauguriem un kalniem, nav [kas tām] seko un [tās] iepazīst. Tāpēc [Laodzi] teica: „Neizejot pa durvīm, var iepazīt pasauli. Nepaskatoties pa logu, var iepazīt debesu *dao*.”⁹³

Tas izsaka, ka „gara skaidrība” neatstāj savu patieso vietu.

趙襄主學御於王子期，俄而與於期逐，三易馬而三後。

襄主曰：“子之教我御術未盡也。”

對曰：“術已盡，用之則過也。凡御之所貴，馬體安於車，人心調於馬，而後可以進速致遠。今君後則欲逮臣，先則恐逮於臣。夫誘道爭遠⁹⁴，非先則後也。而先後心皆在於臣，上何以調於馬，此君之所以後也。”

⁸⁸ 楮 – ču – бруссонетия бумажная, бумажная шелковица (Broussonetia papyrifera L'Herit.); paper mulberry

⁸⁹ 列子 – Liedzi filozofs. Traktātā „Liedzi” „Šuofu” (說符) nodaļā ir šis fragments un Liedzi teiktajam ir turpinājums – 故聖人恃道化而不恃智巧。 – Tāpēc gudrais balstās ne uz zināšanām un meistarību, bet uz dao (dabiskām) izmaiņām.

⁹⁰ 后稷 – Hou Dzji – Šun un Jao imperatoru laikā ieņēma lauksaimniecības ministra posteni. [3, 237.lpp.]

⁹¹ „Dao de dzjin” 64.nodaļa: „...以輔萬物之自然，而不敢為。 Van Sjieņšen [6, 123.lpp.] norāda, ka 恃 vietā ir 以輔. Kā arī norāda, ka tā ir Laodzi ieteiktā galvenā valsts pārvaldes metode.; Čen Cjijou [2, 453.lpp.] norāda, ka 恃 ir 賴, nozīmē balstīties, paļauties.

⁹² W.K.Liao tulko: „This amounts to saying that the spirit never goes astray from its real abode.” Čen Cjijou norāda, ka 實 ir kā 內心 – sirds. [2, 453.lpp.]; Avotā [5, 970.lpp.] norādīts, ka 實 ir 形骸 – forma un kauli. Avota [3, 239.lpp.] - 實 ir 身體 ķermenis.

⁹³ „Dao de dzjin” 47.nodaļa - 不出戶知天下；不闕牖見天道

⁹⁴ 誘道 – auļot pa ceļu; 爭遠 – sacensības uz tālumu. [5, 971.lpp.]

Sjandžu⁹⁵ no Džao valsts mācījās vadīt karieti pie Van Dzijci⁹⁶. Jau drīz [viņš] ar Jucji sacentās, trīs reizes nomainot zirgus un trīs reizes paliekot aizmugurē.

Sjandžu teica: „Jūs mācījāt mani vadīt karieti, [bet] meistarības tehnika nav izsmelta.”

Jucji atbildēja: „Meistarības tehnika ir jau pilnīga, bet ir kļūda pielietojumā. Parasti galvenais pajūga vadīšanā ir tas, ka zirga ķermenis saskan ar pajūgu un cilvēka sirds pieskaņojas zirgam, tad var jāt ātri un doties tālu. Tagad Jūs, kungs, [būdam] aizmugurē, vēlaties panākt mani, padoto, [būdam] priekšā, baidāties, ka es panāksu [Jūs]. Auļojot pa ceļiem un sacenšoties ātrumā, ja neesi priekšā, tad esi aizmugurē. Domās par priekšpusi un aizmuguri [Jūs] pilnīgi koncentrējaties uz mani, kā tad Jūsu Augstība var pieskaņoties zirgam? Šī iemesla dēļ Jūs bijāt aizmugurē.”

白公勝慮亂，罷朝，倒杖而策⁹⁷銳貫頤，血流至於地而不知。鄭人聞之曰：“頤之忘，將何為忘哉！”

故曰：“其出彌遠者，其智彌少。”

此言智周乎遠，則所遺在近也，是以聖人無常行也。

能並智，故曰：“不行而知。”

能並視，故曰：“不見而明。”

隨時以舉事，因資而立功，用萬物之能而獲利其上，故曰：“不為而成。”

Bai Gunšen⁹⁸ plānoja sacelšanos, [viņš] atstāja galmu, ačgārni rokās turot spieķi, uzgalis caurdūra [viņa] vaigu. Asinis plūda ar straumi līdz pat zemei, bet viņš to nepamanīja. Kāds cilvēks no Džen valsts, dzirdot to, teica: „Par vaigu aizmirsā. Kā to varēja aizmirst?”⁹⁹

Tāpēc [Laodzi] teica: „Kas tālāk aiziet, tas mazāk zina.”

Tas nozīmē: Ja gudrība aptver tālumus, tad zaudē to, kas ir tuvumā, tāpēc gudrajam nav biežu pārgājienu.

Spējīgs visu zināt, tāpēc [Laodzi] teica: „Neceļo, bet zina.”

Spējīgs visu saskatīt, tāpēc [Laodzi] teica: „Neredz, bet saprot.”

Sekojoš laikam uzsākt darbu; balstoties uz resursiem gūt panākumus; izmantojot visu lietu iespējas, gūt labumus no tām, tāpēc [Laodzi] teica: „Nedara, bet piepilda.”¹⁰⁰

„Dao de dzjin” 41.nodaļas skaidrojums

楚莊王蒞政三年，無令發，無政為也。

右司馬御座而與王隱曰：“有鳥止南方之阜，三年不翅不飛不鳴，嘿然無聲，此為何名？”

王曰：“三年不翅，將以長羽翼。不飛不鳴，將以觀民則。

雖無飛，飛必沖天；雖無鳴，鳴必驚人。子釋之，不穀知之矣。”

處半年，乃自聽政，所廢者十，所起者九，誅大臣五，舉處士六，而邦大治。

舉兵誅齊，敗之徐州，勝晉於河雍，合諸侯於宋，遂霸天下。

莊王不為小善，故有大名；不蚤見示，故有大功。

故曰：“大器晚成，大音希聲。”

Ču valsts valdnieks Džuan valdīja trīs gadus bez dekrētu izdošanas, bez pārvaldes veikšanas.

Jousima¹⁰¹, kurš sēdēja valdniekam blakus, mīklaini teica: „Ir kāds putns, kas apsēdās uz dienviņu puses paugura, trīs gadus neplivināja spārnus, nelidoja un nečivināja, klusēja bez [jebkādas] skaņas, kā to sauc?”

⁹⁵ 趙襄主 ir 趙襄子 –Sjandžu no Džao valsts ir Džao valsts valdnieka Sjan dēls, vārdā Vusju (毋恤). [3, 239.lpp.; 5, 970.lpp.]

⁹⁶ Pirms 期 jābūt 於 [6, 123.lpp.; 5, 970.lpp.]; 王於期 ir Van Lian (王良) [3, 239.lpp.; 5, 970.lpp.]. Van Lian – prasmīgs jātnieks „Pavasara rudens” periodā. [44, 1919].

⁹⁷ 而策 jābūt 策而. [2, 455.lpp.];

⁹⁸ 白公勝 – Bai Gunšen – „Pavasara rudens” periodā Ču valsts valdnieka Pin (平) mazdēls un Tai Dzidzjian (太子建) dēls [2, 239.lpp.]. „Vēstures pieraksts”, „Ši dzja” nodaļā „Ču ši dzja” (楚世家) apakšnodaļā ir izklāstīts sacelšanās plānošanas iemesls. Bai Gunšen ar varu kļuva par Ču valsts valdnieku, bet drīzumā tika nogalināts. Līdz ar to šis piemērs parāda nosodījumu, ka Bai Gunšen domās bija tik ļoti pārņemts ar savu aizvainojumu, ka nespēja saglabāt sev dzīvību.

⁹⁹ 為 vietā jābūt 不 -- 將何不忘哉, šāds labojums izdarīts, jo tādā variantā ir „Huai naņ dzi” un Liedzi darbā. [6, 123.lpp.; 2, 456.lpp.].

¹⁰⁰ „Dao de dzjin” 47.nodaļa.

¹⁰¹ 右司馬 – Jousima – „Labā sāna Sima”; amata nosaukums. Saskaņā ar tradīciju „Rietumu Džou dinastijas” laikā amata pienākumos bija jāveic kara lietu pārvaldīšanu, vest karu un komandēt karalaukā, bruņoto spēku virspavēlnieks. „Pavasara

Valdnieks atbildēja: „Trīs gadus neplivināja spārnus, lai augtu spalva un spārni. Nelidoja un nečivināja, lai novērotu tautas rīcību.

Kaut arī nelido, [bet, ja] lido, noteikti uzšaujas debesīs. Kaut arī nečivina, [bet, ja] čivina, noteikti izbiedē cilvēkus. Tu noliec [šo mīklu] malā. Es, imperators, zinu to.”

Pagāja pusbads un patiešām pats [imperators] pievērsās politikai. Tie, ko atcēla, bija desmit; tie, ko pieņēma, bija deviņi. [Viņš] sodīja piecus galma ministrus, iecēla sešus neatkarīgus pētniekus¹⁰², un valstī [iestājās] liela kārtība.

Nosūtīja armiju ar soda kampaņu uz Cji valsti [un] sakāva to Sjudžou¹⁰³ [pilsētā], uzvarēja Dzjiņ valsti pie Hejun, Sun valstī apvienoja vietvalžus, [un] sasniedza hegemoniju visā pasaulē.

Valdnieks Džuan neveica sīkus labus darbus¹⁰⁴, tāpēc bija ļoti slavens. [Viņš] agri sevi ne parādīja, tāpēc bija lieli panākumi.

Tāpēc [Laodzi] teica: „Lielu trauku vēlu izveido, liela skaņa ir gandrīz nedzirdama.”¹⁰⁵

„*Dao de dzjin*” 33.nodaļas skaidrojums

楚莊王欲伐越，杜子諫曰：“王之伐越何也？”

曰：“政亂兵弱。”

杜子曰：“臣愚患之。智如目也¹⁰⁶，能見百步之外而不能自見其睫。王之兵自敗於秦、晉，喪地數百里，此兵之弱也。莊躄為盜於境內而吏不能禁，此政之亂也。王之弱亂非越之下也，而欲伐越，此智之如目也。”

王乃止。故知之難，不在見人，在自見。故曰：“自見之謂明。”

Valdnieks Džuan no Ču valsts vēlējās uzbrukt Jue [valstij], Džuanzi¹⁰⁷ pārmetoši teica: „Kāpēc Jūs, valdniek uzbruksiet Jue [valstij]?”

[Valdnieks] atbildēja: „[Viņu] politika ir haotiska un armija ir vāja”

Džuanzi teica: „Es, muļķis, raizējos par to. Zināšanas līdzīgas acīm: var redzēt simts soļus tālāk, bet nevar saredzēt savas skropstas. Valdnieka paša armija cieta sakāvi no Cjiņ un Dzjiņ un [Jūs] pazaudējāt vairāku simts li teritorijas, tas ir armijas vājums. Džuan Dzjiao¹⁰⁸ nodarbojas ar laupīšanu [Jūsu] valstī un ierēdņi nevar apcietināt [to], tas ir politikas haoss.

Valdniek, Jūsu [valsts] vājums un haoss nav mazāks par Jue valsti, bet [Jūs] vēlaties iebrukt Jue valstī, tas ir zināšanas, kas līdzīgas acīm.

Tad valdnieks pārtrauca [sagatavošanos uzbrukumam]. Tādējādi zināšanu grūtības nepastāv citu cilvēku izzināšanā, bet sevis izzināšanā. Tāpēc [Laodzi] teica: „Izzināt pašam sevi, to sauc par (ap)skaidrību.”

---

rudens perioda laikā” šī tradīcija turpinājās, bet Ču valstī un citās valstīs sāka izdalīt labā un kreisā sāna bruņoto spēku virspavēlnieku. Tas tika darīts, lai sadalītu fronti un pienākumus kara laikā. Dažreiz virs šiem diviem virspavēlniekiem komandēja Augstākais bruņoto spēku virspavēlnieks (大司馬).

¹⁰² 處士 čuši – ierēdnis, kas nav nodarbināts valsts darbā; domātājs, kas attalinājās no sabiedrības dzīves; brīvais domātājs.

¹⁰³ 徐州 – Sjudžou – mūsdienās atrodas dienvidaustrumos no Sjue pilsētas, Ten aprīņķī, Šaņdun provincē. [3, 241.lpp.]; Saskaņā ar Sima Cjieņ „Vēstures pierakstiem” Vei (威) valdnieks uzvarēja Dzjiņ valti Sjudžoo pilsētā, nevis Džuan valdnieks. [2, 457.lpp.; 4, 225.lpp.]; Tālāk tekstā seko, ka Džuan valdnieks sakāva Dzjiņ valsti pie Hejun. Iepriekš tekstā bija norādīts, ka Džuan valdnieks pēc uzvaras medīja Hejunā (skat.81.lpp.). Iespējams, ka Džuan valdnieka laikā arī notika kauja pie Sjudžou. Jāatzīmē, ka šajā un nākošajā paragrāfā ar Džuan valdnieku saistītie notikumi nesakrīt laikā.

¹⁰⁴ Van Sjienšen norāda, ka 害 ir drukas kļūda, kopēšanas laikā. [6, 123.lpp.]; Avotos [3, 241.lpp.; 5, 973.lpp.] jau ir izlabotā veidā bez 害.

¹⁰⁵ „*Dao de dzjin*” 41.nodaļa.

¹⁰⁶ Van Sjienšen norāda, ka 臣患知之如目也. [6, 124.lpp.];

¹⁰⁷ Čen Cjijou izmanto 杜, bet Van Sjienšen izmanto 莊. Van Sjienšen norāda, ka 莊 aizvietot ar 杜 ir kļūda. [6, 124.lpp.]; Čen Cjijou norāda, ka 杜zi iespējams bija cits cilvēks, nevis daoistu domātājs 莊zi [2, 458.lpp.], bet avotos [3, 242.lpp.; 5, 976.lpp.] oriģināltekstā rakstīts 莊zi ar norādi, ka Džuanzi nācis no Men (蒙) apgabala, pie Ču valsts valdnieka Vei kļuva par ministru, bija filozofs un daoisma ideju attīstītājs.

¹⁰⁸ 莊躄 – Džuan Dzjiao – „Vēstures pierakstos” Sjinanji liedžuņ (西南夷列傳) nodaļā rakstīts, ka Džuan Dzjiao dzīvoja Ču valsts Vei valdnieka valdīšanas laikā un bija Vei valdnieka atvase.

子夏見曾子，曾子曰：“何肥也？”

對曰：“戰勝故肥也。

曾子曰：“何謂也？”

子夏曰：“吾入見先王之義則榮之，出見富貴之樂又榮之，兩者戰於胸中，未知勝負，故臞。今先王之義勝，故肥。”

是以志之難也，不在勝人，在自勝也。故曰：“自勝之謂強。”

Dzisia¹⁰⁹ satika Dzendzi¹¹⁰. Dzendzi jautāja: „Kāpēc esat aptaukojies?”

[Dzisia] atbildēja „Uzvarēju karā, tāpēc esmu aptaukojies.”

Dzendzi teica: „Kā to saprast?”

Dzisia atbildēja: „Iedziļinoties es redzu seno valdnieku taisnīgumu (義), tāpēc jūtos pagodināts. Izejot redzu bagāto un dižciltīgo cilvēku priekus, tāpēc atkal jūtos pagodināts. Šie abi [iespaidi] cīnījās manās krūtīs un [es] nezināju, kas uzvarēs, kas zaudēs, tāpēc [biju] tievs. Tagad seno valdnieku taisnīgums ir uzvarējis, tāpēc esmu aptaukojies.”

Tādējādi gribasspēka grūtības nav citu cilvēku uzvarēšanā, bet sevis uzvarēšanā. Tāpēc [Laodzi] teica: „Uzvarēt pašam sevi, to sauc par stiprumu.”¹¹¹

„*Dao de dzjin*” 27.nodaļas skaidrojums

周有玉版，紂令膠鬲索之，文王不予，費仲來求，因予之。是膠鬲賢而費仲無道也。

周惡賢者之得志也，故予費仲。

文王舉太公於渭濱者，貴之也；而資費仲玉版者，是愛之也。

故曰：“不貴其師，不愛其資，雖知大迷，是謂要妙。”

Džou valstī bija jašmas plāksne. [Šan dinastijas valdnieks] Džou lika Džjiao Ge¹¹² izprasīt to, [bet Džou valsts] Veņ valdnieks nedeļa. Fei Džun¹¹³ atnāca prasīt, tad [Veņ valdnieks] atdeva to. Tas tāpēc, ka Džjiao Ge bija tikumīgs un spējīgs, bet Fei Džun bez *dao* [bez tikumiem un spējām].

Džou [valsts Veņ valdnieks] ienāda tikumīgu cilvēku panākumu gūšanu, tāpēc atdeva [jašmas plāksni] Fei Džun.

Veņ valdnieks iecēla [amatā] Taigun¹¹⁴ no Vei upes krastiem, jo cienīja viņu; nodeva Fei Džun(am) jašmas plāksni, jo iemīlēja viņu.¹¹⁵

Tāpēc [Laodzi] teica: „Neciena savu skolotāju, nemīl savu devēju, pat gudrajiem tā ir liela mīkla. To dēvē par „augstākās pakāpes noslēpumainību””¹¹⁶.

¹⁰⁹ 子夏 – Dzisia – Konfūcija māceklis, Vei (衛) valsts iedzīvotājs „Pavasara rudens” perioda laikā.

¹¹⁰ 曾子 – Dzendzi – Konfūcija māceklis, Naņvu (南武) pilsētas iedzīvotājs, Lu (魯) valsts. Uzrakstīja un sastādīja traktātu „Da sjue” (大學) un „Sjao dzjin” (孝经).

¹¹¹ „*Dao de dzjin*” 33.nodaļa.

¹¹² 膠鬲 – Džjiao Ge – Šan dinastijas Džou valdnieka talantīgais padotais.

¹¹³ 費仲 – Fei Džun – Šan dinastijas Džou valdnieka glaimīgais padotais.

¹¹⁴ 太公 – Taigun – Džou valsts Dunhai iedzīvotājs. Viņa vārds Šan (尚), cits vārds Van (望), un senčiem piederēja lēņa zeme Lju (呂) apgabalā, līdz ar to viņa dzimtas uzvārds bija Lju. Taigun ir Lju Šan, kā arī ar cieņu saukt kā Taigunvai (太公望; Pēc nostātiem Lju Šan būdams 70 gadu vecs, maksķerēja Vei upē, kad Džou valsts valdnieks Veņ medīja, satika viņu. Veņ cienīja viņu un padarīja viņu par savu skolotāju. Vēlāk Taigun palīdzēja Džou valdniekam Vu sagraut Šan dinastiju un nodibināt Džou dinastiju, par ko saņēma Cji (齊) apgabalu pārvaldīšanā. [7, 234.lpp.]

¹¹⁵ „Iemīlēja Fei Džun” nozīmē to, ka izdarīja, lai Fei Džun sasniegtu savu mērķi un saņemtu jašmas plāksni, ar to apvainojot un ignorējot Šan dinastijas valdnieka Džou valsts politiku. [7, 234.lpp.] Avotā [5, 979] norādīts, ka 資 nozīmē iedot.

¹¹⁶ „*Dao de dzjin*” 27.nodaļa. Avotā [5] paskaidrots, ka 要 (jao) ir 至極 (džidzji) – sasniegt augstāko pakāpi; 妙 (miao) nozīmē 奧妙 (ao'miao) – noslēpumains; 微妙 (veimiao) – smalks, dziļdomīgs.